

OSAAMISTA
SIJAISHUOLTOON

KIINNOSTAVA, PELOTTAVA SIJAISHUOLTO

DIAKIN SOSIONOMIOPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ
LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSTA JA SIIHEN LIITTYVÄSTÄ
OPINTOJEN KEHITTÄMISESTÄ

SENNI LAINE, EVELIINA LUUKKONEN JA SANNI PIETILÄ
OSAAMISTA SIJAISHUOLTOON -HANKKEEN RAPORTTI
JOULUKUU 2020

OSAO

Diak

SUOMEN
DIAKONIA
OPISTO

OAMK
OULUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Vastaajien taustatiedot.....	2
3 Halu auttaa lapsia motivoi alalle.....	4
4 Väkivalta ja työuupumus pelottavat.....	5
5 Kokemuksia opinnoista ja toiveita niiden sisältöihin.....	6
Opinnoissa opittua	6
Mitä pitäisi opettaa enemmän?	7
6 Opiskelijoilla ja ohjaajilla on samat koulutustarpeet	9
7 Lopuksi	12

OSAO

Diak

OAMK
OULUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

1 Johdanto

Sosionomin tutkinnon opiskelleet työntekijät ovat tärkeä ryhmä ajatellen suomalaista lastensuojelun sijaishuollon järjestämistä. Lastensuojelulaitosten henkilöstömitoituksissa sosionomien määrä on yleensä vähintään puolet laitoksen työntekijöistä. Viime vuosina sijaishuollossa on valtakunnallisesti kärsitty työvoimapulasta, ja usein pätevien työntekijöiden puute kohdistuu juuri sosionomeihin. Alan toimijat ovat ottaneet kantaa sosionomien koulutukseen esimerkiksi [kannanotossaan](#) siitä, että alan koulutusta tulisi muuttaa siten, että se antaisi sosionomeille paremmat valmiudet tehdä töitä lastensuojelun sijaishuollossa.

Osaamista sijaishuoltoon -hankkeen tavoitteisiin kuuluu alan oppilaitosten ja lastensuojelulaitosten yhteistyön lisääminen. Olemme aiemmin tehneet kyselyn Pohjois-Pohjanmaan lastensuojelulaitosten henkilöstölle, jossa kysyimme koulutustarpeiden lisäksi palautteita harjoittelujaksoilla olleiden opiskelijoiden osaamisesta. Tässä raportissa ääneen pääsevät Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat, joilta kysyttiin halusta hakeutua töihin lastensuojelun sijaishuoltoon sekä mielipiteitä ja kehitysehdotuksia sosionomien opintojen sisältöön sijaishuollon työn näkökulmasta.

Tämä raportti pohjautuu DIAKin opiskelija Eveliina Luukkosen OSSI-hankkeen harjoittelussa tekemään kyselyyn ja siitä laatimaan raporttiin. Lopullinen raportti on kirjoitettu yhteiskirjoittamisella, johon myös hanketyöntekijät ovat osallistuneet. Kysely toteutettiin DIAK:n opiskelijoille loka-marraskuussa 2020. Kyselyn tavoitteena oli kerätä tietoa opiskelijoiden ajatuksista liittyen lastensuojelun sijaishuoltoon ja sinne työllistymiseen. Lisäksi haluttiin tietää, mitä tietoja ja taitoja opiskelijat kokevat tarvitsevansa, jos ajatuksena on työllistyä lastensuojelun sijaishuoltoon. Kyselyllä haluttiin lisäksi selvittää, millä tavoin oppilaitos voisi tukea opiskelijoiden motivaatiota hakeutua töihin lastensuojelun sijaishuoltoon.

Halusimme tietää, millainen mielikuva lastensuojelun sijaishuollosta muodostuu opintojen aikana ja vaikuttivatko esimerkiksi alalle suuntautuneet harjoittelut haluun työskennellä sijaishuollossa valmistumisen jälkeen. Olimme myös kiinnostuneita kuulemaan niistä tekijöistä, jotka vetävät alalle, ja toisaalta myös alalta pois työntävistä tekijöistä.

Vertaamme opiskelijoiden vastauksia OSSI-hankkeen aiemman, ohjaajille tehdyn kyselyn tuloksiin. Halusimme selvittää, täsmäävätkö opiskelijoiden ja jo alalla työskentelevien työntekijöiden koulutustarpeet keskenään. Lisäksi DIAKiin on suunnitteilla uusi, lastensuojelun täydentäviin opintoihin kuuluva, sijaishuoltoon painottuva opintokokonaisuus. Opiskelijoilta kysyttiin sisältötoiveita tämän jakson suunnittelua varten.

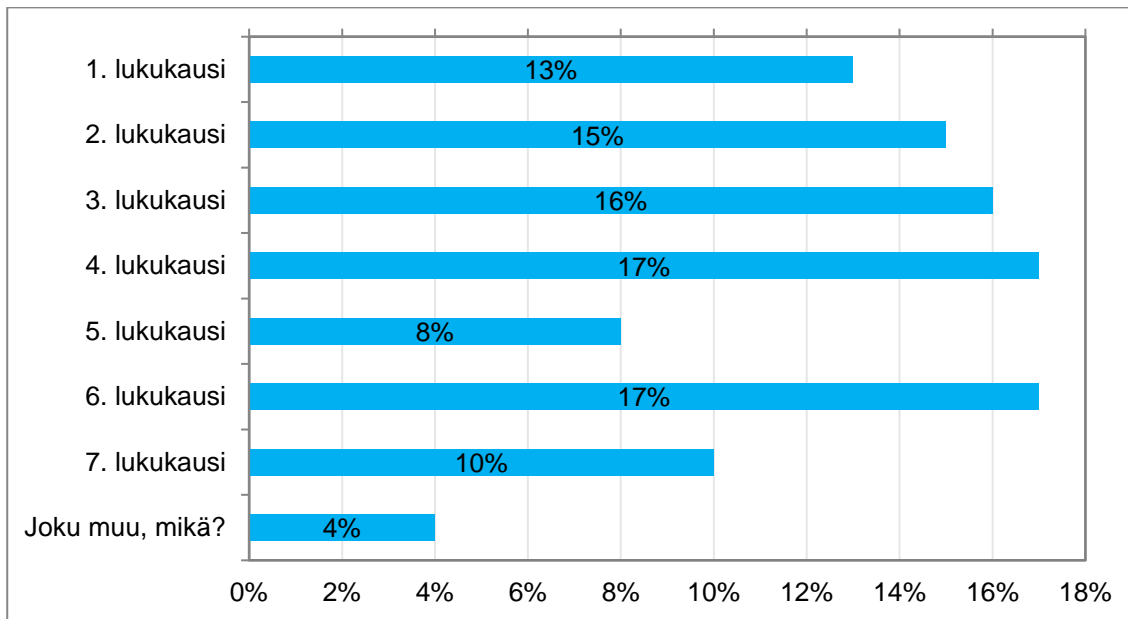
Vastausten rivien välistä oli luettavissa monia sijaishuollossa tehtävään työhön liittyviä pelkoja ja olettamuksia. Pyrimme avaamaan käyttämällä tekstissä vastaajien suoria kommentteja.

2 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi 77 Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa Helsingin, Oulun, Porin ja Pieksämäen kampuksilta. Vastaajien ikä vaihteli 19 ja 53 vuoden välillä. Noin puolet vastaajista (49%) opiskeli Helsingin kampuksella, 22% Oulun kampuksella, 20% Porin kampuksella ja 9% Pieksämäellä. Vastaajat opiskelivat eri koulutusaloilla, 39% opiskeli sosionomiksi, 39% sosionomi-diakoniksi, 19% sosionomi-kirkon nuorisotyönohjaajaksi ja 3% sosionomi-kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajaksi.

Kaikki vastaajat saavat sosionomi AMK kelpoisuuden (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 8§). Kirkon kelpoisuutta suorittavilla opiskelijoilla on opetussuunnitelma, joka sisältää vähintään 90 op:n laajuiset teologiset opinnot sekä seurakunnan ja kirkon työhön liittyvät ammattiopinnot (Kirkkohallituksen päätös 24.1.2017). Yhteisiä opintoja ovat perusopinnot, osa ammatillisista opinnoista ja opinnäytetyö, jotka sisältyvät tuohon 90 op:n kirkollisiin opintoihin.

Kuvio 1. Kyselyyn saatiin monipuolisesti vastauksia kaikkien lukukausien opiskelijoilta. Joku muu, mikä -vastaukset ovat 8. – ja 9. lukukauden opiskelijoilta.

Kyselyyn vastanneista 21% oli ollut opintoihin liittyvässä työharjoittelussa ja 17% palkkatyössä lastensuojelun sijaishuollossa. Vastausten perusteella sijaishuollossa tehty harjoittelu oli monen vastaajan kohdalla vaikuttanut siihen, että aikoi hakeutua alalle jatkossakin.

”Kyllä, koska sitä kautta olen saanut tietää, millaista sijaishuollossa työskenteleminen todella on.”

”Kyllä antoi lisävahvistuksen sille, että lastensuojeluun haluan työskentelemään.”

”Työharjoittelu oli niin mieluisa, että tiedustelin mahdollisuutta jatkaa töitä kyseisellä toimipisteellä.”

Toisenlaisiakin kokemuksia oli. Osalle vastaajista oli harjoittelun myötä tullut kokemus siitä, ettei sijaishuolto ole heidän alansa.

”En halua jatkossa työskennellä suorassa asiakastyössä, asiakasväkivalta on omalle psyykelle liikaa. Sijaishuollon organisoimisen parissa voisin työskennellä.”

”Vaikutti. Vahvasti ajatusta siitä, että en työssä jaksaisi ”eläkeikään” saakka.”

”Ei sovi omalle luonteelle ja on niin raskas paikka henkisesti. Nuorten tilanne on mielestäni huolestuttava tällä hetkellä.”

3 Halu auttaa lapsia motivoi alalle

Kyselyyn vastanneista 40% on hakeutunut tai aikoi hakeutua töihin lastensuojelun sijaishuoltoon. Opiskelijoilta kysyttiin motivaatiotekijöistä, jotka saivat heidän hakeutumaan töihin lastensuojelun sijaishuoltoon.

Motivoivina tekijöinä nousivat esiin kiinnostus lastensuojelun sijaishuollossa tehtävää työtä kohtaan, työn näkeminen tärkeänä, halu auttaa sekä suojella heikoimmassa tai haavoittuvaisimmassa asemassa olevia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään. Työn haastavuus tunnistettiin, mutta se nähtiin positiivisena asiana.

”Mahdollisuus lapsen elämänlaadun parantamiseen.”

”Mielenkiinto haastaviin töihin. Päädyin nykyiseen palkalliseen harjoitteluun opiskelutoverin suosituksesta.”

Motivoivaksi tekijöiksi kerrottiin halu vaikuttaa positiivisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin, halu tehdä hyvää ja luoda turvallista arkea huostaanotetuille lapsille ja nuorille, sekä halu ajaa lasten etuja. Motivoivia tekijöitä olivat lisäksi halu olla muuttamassa alaa laadukkaammaksi, työn antoisuus, palkitsevuus, merkittävyys ja monipuolisuus sekä kokemukset siitä, että alalla on kova tarve uusille osaajille.

”Asian tärkeys, haastavuus ja mielenkiintoisuus. Koen, että alalla on kova tarve uusille osaajille. Moni ei jaksaa alaa kauaa, esim omalla työpaikalla moni työntekijä väsy jatkuvan väkivallan uhan takia.”

”Työnkuva: jokainen päivä on erilainen. Työssä saa ajatella jaloillaan. Työ on palkitsevaa ja asiakaskunta mieluisa. Työn tuomat haasteet ovat mielenkiintoisia.”

Lisäksi vastauksissa mainittiin hyvä työympäristö ja työtoverit, mieluisa asiakaskunta, työn mahdollisuudet ja halu työskennellä lasten ja perheiden parissa. Vastaaajia motivoi ajatus siitä, että jokainen lapsi ansaitsee elämänsä turvallisia aikuisia. Vastauksissa kerrottiin halusta pitää huolta ja rakastaa heitä, joista ei syystä tai toisesta ole pystytty huolehtimaan kotona. Aiempi työskentely sosiaalialalla tai lasten kanssa sekä kokemus perhehoitajan työstä saivat vastaaajia hakeutumaan alalle.

”Olen tehnyt aiemmin töitä varhaiskasvatuksessa, ja sitä kautta heräsi kiinnostus sijaishuollossa työskentelyyn. Sijaishuolto on merkittävä tukimuoto lapsille, näen sen tärkeänä työnä.”

4 Väki­valta ja työuupumus pelottavat

Kyselyn vastaajista 60% kertoi, ettei ole kiinnostunut työskentelemään lastensuojelun sijaishuollossa. Suurin osa vastauksen perusteluista liittyi opiskelijan omaan epävarmuuteen osaamisensa riittävydestä. Joillakin vastaajilla on kokemus siitä, että he eivät tunne työnkuvaa ja lastensuojelun sijaishuoltoa riittävästi ja että koulutus on riittämätön lastensuojelun sijaishuollossa tehtävään työhön. Lisäksi vastaajia arveluttivat väkivallan uhka ja työn kuormittavuus.

”Raskasta työtä ja väkivallan pelkoa.”

”Työ on äärimmäisen raskasta henkisesti ja myös väkivallan uhka on monesti olemassa.”

”Ala kiinnostaa, mutta itsellä on pieniä lapsia ja luulen, että ala on liian rankkaa ja liippaa liian läheltä omaa perhe-elämää.”

”Koen olevani aivan liian empatiakykyinen kyseiselle alalle.”

Opiskelijat mainitsivat, että tuntuisi haastavalta mennä töihin lastensuojelun sijaishuoltoon ilman työharjoittelukokemusta kyseisestä alasta. Osa vastaajista ala voisi kiinnostaakin, mutta heillä ei ole siitä tarpeeksi tietoa. Osa opiskelijoiden vastauksista perustui olettamuksiin tai muilta kuultuihin kokemuksiin sijaishuollosta.

”Henkisesti raskasta työtä, en koe omaksi.”

”Se ei vain ole tullut mieleen.”

”En tunne hyvin työnkuvaa ja varmuuteni hakemiseen ei ole korkea.”

”Olen kuullut, että lastensuojelussa työntekijät vaihtuvat tiheään koska työ on henkisesti hyvin rankkaa.”

Sijaishuollossa tehtävä vuorotyö karsi pois aika monta potentiaalista tulevaisuuden työntekijää, myös palkka mainittiin alalta poistytöntävänä tekijänä.

”En halua tehdä 3-vuorotyötä. Muuten tehtäväkuva voisi kiinnostaa paljonkin. Haluan kyllä tehdä töitä lasten kanssa, mutta päädyin suuntautumaan varhaiskasvatukseen, sillä siihen ei sisälly yötyötä.”

”Vuorotyön sovittaminen omaan elämään on liian haastavaa. Palkkaus ei aina ole kohdallaan.”

”En halua tehdä vuorotyötä oman perhetilanteen ja jaksamisen vuoksi. Työ on hyvin kuormittavaa ja palkkaus on huono.”

”Ala ei kiinnosta, iltapainotteinen työ. Turvallisuusasiatkin mietityttävät.”

Osa vastaajista ei kokenut lastensuojelun sijaishuoltoa omaksi mielenkiinnon kohteekseen.

”Kiinnostuksen kohteenani on vammaistyö.”

”Olen enemmän kiinnostunut kriminaalityöstä.”

”Haluan tehdä työtä aikuisten kanssa.”

5 Kokemuksia opinnoista ja toiveita niiden sisältöihin

Opiskelijoilta kysyttiin, millä tavoin heitä on tuettu tai miten heitä voisi tukea opinnoissaan lastensuojelun sijaishuollossa tehtävää työtä kohtaan. Mitä ja millaista sisältöä opiskelijat toivoisivat opintoihin, ja mitä ammatillisia valmiuksia opiskelijat toivoivat opintojen antavan.

Opinnoissa opittua

Sosionomi AMK -tutkinto on sosiaalialan yleistutkinto, jossa opiskelija voi suuntaavien ja vapaasti valittavien opintojen myötä suuntautua esimerkiksi lastensuojeluun, vanhustyöhön tai varhaiskasvatukseen.

Diakin kaikille pakollisissa opinnoissa on ollut yksi viiden opintopisteen kurssi perhetyöstä ja lastensuojelusta. Työharjoittelupaikat voi valita oman kiinnostuksen mukaisesti, ja halutessaan opiskelija on voinut mennä työharjoitteluun lastensuojelun sijaishuoltoon. Opiskelijat toivat esiin vastauksissaan, että opettajat ovat kertoneet opiskelijoille lastensuojeluun liittyvistä työharjoittelupaikoista ja ovat lisäksi avustaneet opiskelijoita etsimään työharjoittelupaikkaa lastensuojelun sijaishuollosta. Monet kyselyyn vastanneet opiskelijat kertoivat saaneensa kattavasti opetusta liittyen lastensuojelun sijaishuoltoon ja että opettajat ovat kannustaneet hakeutumaan rohkeasti alalle.

”Lastensuojelun perusteet käytiin mielestäni hyvin läpi, jokainen voi sitten opiskella itse lisää jos työllistyy alalle.”

”On kerrottu kattavasti.”

Opiskelijoiden mukaan heitä voisi tukea lastensuojelun sijaishuollon työtehtäviin painottamalla aihetta perusopetuksessa, tarjoamalla lisäkoulutusta aiheesta halukkaille ja sitomalla useampia tehtäviä lapsiperheisiin.

”Koen, että aihetta ei perusopinnoissa juurikaan käsitelty.”

”Ehkä sitä olisi voinut avata enemmän. Tällä hetkellä minulla on kuva siitä, että kyseessä on ohjaajan tehtävä laitosympäristössä ja työtä tehdään kolmessa vuorossa.”

”Luulen, että ala aluksi kiinnostaa, mutta ehkä välineitä itse työhön ei ole, josta seuraa nopea väsyminen. Toivoisin opetukseen väkivaltaan ja sen pelkoon liittyvää opetusta.”

Nykyisissä opinnoissaan opiskelijat kokivat työelämäyhteistyön lastensuojelun opintoja tukevana asiana. Vierailijoita, joilla on työkokemusta lastensuojelun sijaishuollosta, toivottiin lisää mukaan opintoihin. Opiskelijat kaipasivat rehellistä ja realistista tietoa sijaishuollosta ja siellä tehtävästä työstä. Vastauksissa toivottiin lisää yhteistyötä ja projekteja sijaishuollon kanssa. Kokemusasiantuntijat, laitosvierailut tai ohjaajien kyselytunnit mainittiin monissa vastauksissa ja niiden toivottiin tuovan lisää käytännönläheisyyttä opintoihin.

”Lastensuojelun viranomaisten haastattelut, luentokäynnit.”

”Tutustumiskäynnit yksiköihin tai kokemusasiantuntijaa luennolle.”

”Valinnaisiin enemmän vaihtoehtoja. Perusopintoihin ajankohtaisten menetelmien kuten systeemisyyttä läpikäyntiä.”

Mitä pitäisi opettaa enemmän?

Opiskelijoilta kysyttiin, millaisia asioita he toivoisivat opinnoissa opetettavan lastensuojelun sijaishuoltoon liittyen. Lisäksi DIAKiin on suunnitteilla uusi, syventävissä opinnoissa tarjottava lastensuojelun sijaishuollon osaamista täydentävä opintokokonaisuus (5 op). Vastaajilta kysyttiin mielipiteitä myös sen sisältöihin.

Opinnoilta toivottiin läheistä kytköstä työelämään ja käytännönläheisyyteen. Tavoiksi mainittiin lastensuojelulaitosten tutuksi tekemistä esimerkiksi opinto- tai tutustumisvierailujen kautta, asiantuntijaluentoja ja mahdollisuuksia kysellä työstä asiantuntijoilta. Lastensuojelun

kokemusasiantuntijoiden käyttäminen mainittiin monissa vastauksissa. Lisäksi toivottiin, että työstä sijaishuollossa kerrottaisiin rehellisesti, ”oikeilla nimillä” ja tapausesimerkeillä.

”Mitä sijaishuolto on, mitä siellä tehdään. Työntekijäpuheenvuoroja tai näkökulma sijaishuollossa olleelta ihmiseltä.”

”Tietoa mitä kaikkea työ pitää sisällään ja mitä pitäisi erityisesti kehittää jotta voidaan tukea lasten hyvinvointia, ja varmistaa lasten edun toteutuminen. Jonkinlainen tehtävä, jossa konkreettisesti ymmärtää mitä kaikkea pitää osata.”

”Konkreettista tutustumista ko. työhön. Näin moni voisi löytää uransa sieltä. Sillä usein se saattaa pelottaa kun alaa ei paremmin tunneta, eikä lapsia joiden kanssa työskennellään.”

”Mitä sijaishuolto on, mitä siellä tehdään. Työntekijäpuheenvuoroja tai näkökulma sijaishuollossa olleelta ihmiseltä.”

Opintojen toivottaisiin antavan konkreettista, selkeää ja perinpohjaista tietoa sijaishuollon perusteista: tietoa siitä mitä sijaishuolto on ja kuinka sitä tehdään, eri sijoitusmuodoista ja niiden eroavaisuuksista. Toiveissa mainitaan lastensuojelun systeemisyys, porrasteinen malli, riskitilanteiden ennakoiminen, positiivisen pedagogiikan käyttäminen, eettisesti arveluttavien tilanteiden tunnistaminen ja niihin puuttuminen sekä sijaishuollon eettiset toimintatavat. Tietoa toivottiin sijaishuollon merkityksestä lapsen elämässä ja laajemminkin yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

”Rehelliä puhetta sijaishuollon negatiivisesta puolesta, ja valta-asetelmista. Ei vain sitä YKn lasten oikeuksien läpikäymistä, mutta todellista yhteiskunnallista vaikutusta niin negatiivisessa ja positiivisessa mielessä.”

”Ammatillista reflektiokykyä ja rohkeutta kyseenalaistaa instituutionaaliset säännöt ja toimintatavat, oman ja muiden ammattilaisten valta-aseman tunnistaminen suhteessa palvelunkäyttäjiin ja eettiset toimintatavat.”

”Negatiivisen sijoituskokemuksen seuraamukset myöhempään elämään.”

Lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn kaivattiin menetelmäosaamista. Trauma- ja neopsyosaaminen sekä väkivaltatyö nousivat esiin monissa vastauksissa, samoin aggressiivisen asiakkaan kohtaamiseen tarvittava osaaminen. Osa vastaajista toivoo kurssiin sisältyvän MAPA-koulutusta.

”Käytännön tutustumista työhön, haasteelliset nuoret, erilaiset sijoitusyksiköt, voimankäyttö, kiinnipito jne.”

”Valmistakaa opiskelijoita väkivallan uhkatilanteisiin. Puhukaa asiasta suoraan ja tarjotkaa välineitä sen kitkemiseen ja sen kohtaamisen käsittelyyn.”

”Lakipykälät on tosi tärkeitä, mutta käytännön toimintaan pitäisi pureutua. Esim. lastensuojelun ammattilaisen vierailu ja keskustelua siitä, miten kohdata traumatisoitunut tai itsetuhoisen lapsi.”

Opiskelijat toivovat opintojen antavan valmiudet ja rohkeutta toimia lastensuojelun sijaishuollossa tehtävässä työssä. Opintojen toivotaan antavan itsevarmuutta, hyvän perustan työlle ja laajaa tietämystä lastensuojeluun liittyvistä aiheista. Opiskelijat halusivat oppia valmiuksia kohdata lapsia ja nuoria kuormittumatta itse liikaa, valmiuksia yllättäviin tilanteisiin ja emotionaaliseen kuormaan sekä ongelmanratkaisutaitoja.

”Ottamaan vastaan sijaisuuksia lastensuojelusta matalammalla kynnyksellä.”

”Rohkeutta työskennellä sijaishuollossa.”

”Opintokokonaisuus valmisteli minua sijaishuollon töihin niin hyvin kuin mahdollista.”

Vastauksissa toivottiin, että opinnot antaisivat valmiudet kehittää lastensuojelun sijaishuollossa tehtävää työtä ja ennaltaehkäisevää työtettä. Myös päihteisiin ja päihdetyöhön perehtymisen tarve mainittiin vastauksissa.

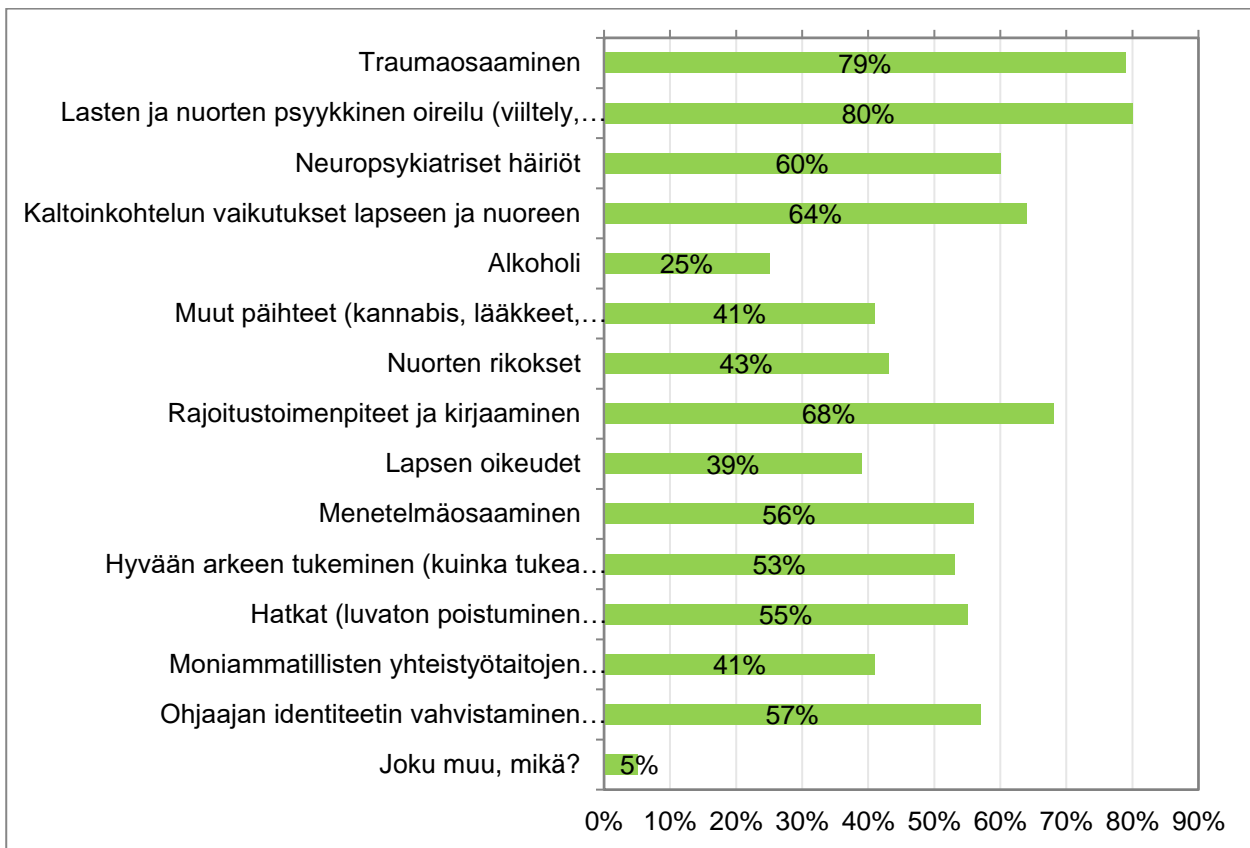
”Valmiuksia kohdata eri tilanteissa olevat lapset ja nuoret, ymmärrystä esim. mielenterveysongelmista, päihteistä ja niiden vaikutuksista lapsiin ja nuoriin sekä valmiuksia kohdata haastavia tilanteita nimenomaan lasten ja nuorten kohdalla.”

”Erialaisten päihteiden vaikutukset ja myös parempaa tietoutta siitä sekä traumaosaamista.”

6 Opiskelijoilla ja ohjaajilla on samat koulutustarpeet

Opiskelijoilta kysyttiin, mistä aiheista he kokevat tarvitsevansa koulutusta tai lisäkoulutusta, jotta siitä olisi hyötyä lastensuojelun sijaishuollossa tehtävässä työssä. Tässä kohdassa kyselyä annoimme valmiit vastausvaihtoehdot, joiden sisällön mietimme yhdessä OSSI-hanketiimin kanssa. Alla olevasta taulukosta näkee, miten vastaukset jakautuivat.

Kuvio 2. Opiskelijoiden kokema lisäkoulutuksen tarve.

	n	%
Traumaosaaminen	59	79%
Lasten ja nuorten psyykkinen oireilu (viiltely, itsetuhoisuus, ahdistuneisuus, masentuneisuus, syömishäiriöt ym.)	60	80%
Neuropsykiatriset häiriöt	45	60%
Kaltoinkohtelun vaikutukset lapseen ja nuoreen	48	64%
Alkoholi	19	25%
Muut päihteet (kannabis, lääkkeet, amfetamiini, ekstaasi, LSD ym.)	31	41%
Nuorten rikokset	32	43%
Rajoitustoimenpiteet ja kirjaaminen	51	68%
Lapsen oikeudet	29	39%
Menetelmäosaaminen	42	56%

Hyvään arkeen tukeminen (kuinka tukea nuorta sopeutumisessa sijaishuoltoon ja mahdollisimman tavalliseen ja tasaiseen arkeen?)	40	53%
Hatkat (luvaton poistuminen sijaishuoltopaikasta)	41	55%
Moniammatillisten yhteistyötaitojen vahvistaminen	31	41%
Ohjaajan identiteetin vahvistaminen (luotettava, empaattinen, pelisilmää omaava, nuorta kuunteleva ja kunnioittava)	43	57%
Joku muu, mikä?	4	5%

Muu, mikä -kohdassa toivottiin opetusta lastensuojelulaista ja sen soveltamisesta, nuorien kohtaamisessa heidän kriiseissään sekä vaarallisista vanhemmista ja isien oikeuksista. Tähän kohtaan tuli lisäksi yksi vastaus, jossa vastaajan mielestä alempi sosionomikoulutus ei ole tarpeeksi kattava työskentelyyn lastensuojelun sijaishuollossa.

Keväällä 2020 OSSI-hankkeen kyselyssä kysyttiin Pohjois-Pohjanmaalla toimivien pienten ja keskisuurten lastensuojeluyksiköiden ohjaajilta heidän koulutustarpeistaan. Kattavat vastaukset löytyvät ohjaajille ja sijoitetuille nuorille tehtyjen kyselyjen pohjalta laaditussa [Turvassa vai säilössä -raportista](#). Kyselyn perusteella lastensuojelulaitoksissa työskentelevät ohjaajat toivoivat eniten lisäkoulutusta mielenterveyteen liittyvistä aiheista (66%), joissa isona osana näkyivät traumatisoituneet lapset ja nuoret, sekä traumatisoituneen nuoren oireiluun ja kohtaamiseen liittyvät asiat. Opiskelijoille tehdyssä kyselyssä vastausvaihtoehtoja oli avattu enemmän ja opiskelijat nostivat vastauksissaan esiin toiveet traumaosaamisen, nuoren psyykkiseen oireiluun, kuten itsetuhoisuuteen, ahdistuneisuuteen ja eri mielenterveyden häiriöihin liittyvän osaamisen lisäämisen.

Opiskelijat toivoivat lisää tietoa kaltoinkohtelun vaikutuksista lapsiin ja nuoriin sekä ohjaajien tavoin lisää koulutusta neurologisista ja neuropsykiatrisista häiriöistä sekä näiden vaikutuksesta lapsen ja nuoren arkeen sekä kohtaamiseen. Menetelmäosaamista ei kysytty suoraan ohjaajilta, mutta menetelmäosaamisen päivittäminen nousi esiin eri aihepiirien vastauksissa, erityisesti liittyen haastavasti käyttäytyvän nuoren kohtaamiseen. Opiskelijoiden kyselyssä 56% vastaajista toivoi saavansa lisää koulutusta eri menetelmiin.

Lastensuojelulaitoksessa työskentelevien ohjaajien ja opiskelijoiden koulutustoiveiden suurin ero liittyi rajoitustoimenpiteisiin ja kirjaamiseen liittyvään koulutukseen. Opiskelijoista 68% toivoi saavansa lisää koulutusta rajoitustoimenpiteisiin ja kirjaamiseen, jotta siitä olisi hyötyä sijaishuollossa tehtävässä työssä. Lastensuojelulaitoksissa työtä tekevistä ohjaajista ainoastaan 35% koki tarvitsevansa lisäkoulutusta aiheeseen. Kun sijoitetuilta nuorilta kysyttiin ohjaajien koulutustarvetta rajoitustoimenpiteisiin ja kirjaamiseen liittyen, nousi vastausprosentti 47%:iin.

Lastensuojelulaitosten ohjaajat kokivat päihteet tärkeäksi lisäkoulutuksen aiheeksi, 63% ohjaajista toivoi lisää tietoa eri päihteistä, niiden yhteisvaikutuksista, päihteiden käytön tunnistamisesta, päihdekasvatuksesta, kuntoutuksesta sekä siitä miten tukea nuorta päihteettömään elämään. Opiskelijoista 41% koki tarvitsevansa lisäkoulutusta päihteisiin liittyen.

Lisäksi opiskelijat toivoivat lisäkoulutusta ohjaajan identiteetin vahvistamiseen, jotta he saisivat valmiuksia ammatilliseen ja hyvään kohtaamiseen mahdollisessa työssään lastensuojelulaitoksissa. Opiskelijat toivoivat keinoja tukea sijoitettua lasta tai nuorta arjessaan. Moniammatillisten yhteistyötaitojen vahvistaminen nähtiin myös tärkeänä.

7 Lopuksi

Opiskelijoiden vastaukset sijaishuoltoon liittyviin opintoihin antavat tärkeää tietoa sosionomien opintoja suunnitteleville tahoille. Opiskelijat toivovat opinnoilta tiiviimpää yhteyttä työelämään, muutoinkin kuin harjoittelujaksojen kautta. Vierailijat ja opintojen yhteydessä tehtävät projektit toisivat tietoa sijaishuollossa tehtävästä työstä, ja voisivat toimia kimmokkeena hakeutua työharjoitteluun alalle. Opiskelijat, jotka ovat olleet opintojen aikana tai aiemmissa työtehtävissään kosketuksissa alan kanssa, kokivat sen todennäköisempänä vaihtoehtona myös tulevaisuuden työtehtäviä ajatellen. Vastaajien pelko väkivallasta ja työn henkisestä raskaudesta lisääntyivät, jos opiskelijoiden näkemys sijaishuollosta pohjautui yhteen pakolliseen lastensuojelun kurssiin tai toisilta kuultuihin näkemyksiin.

Lastensuojelun sijaishuollon työnantajat ovat vaikeassa välikädessä alan ikävän maineen kanssa. Otsikoihin päätyvät lainvastaisesti toimivat lastensuojeluyksiköt, väkivaltaisia rikoksia tehneet lapset ja huonosti päättyneet hatkareissut. Sijaishuollossa tehdään paljon laadukasta työtä ja nähdään onnistumisia, mutta ne päätyvät vain harvoin laajemman yleisön tietoon. Oppilaitosten ja lastensuojelulaitosten olisi tärkeää käydä jatkuvaa vuoropuhelua, mikä voisi muokata opiskelijoiden käsitystä sijaishuollon työstä. Kokemusasiantuntijat ovat usein innostava ja voimaannuttava esimerkki siitä, että sijaishuollossa tehty työ kantaa hyvään aikuisuuteen.

Tässä raportissa esiin tuotuja opiskelijoiden näkemyksiä voi ja kannattaa käyttää hyödyksi lastensuojeluyksiköiden rekrytoinnissa. Jos työolot – palkka, työnohjaus ja työympäristö – ovat kunnossa, niistä kannattaa puhua ääneen. Monet vastaajat nimesivät kolmivuorotyön syyksi, jonka vuoksi ala ei kiinnosta. Monissa lastensuojeluyksiköissä on kuitenkin käytössä vakiyököt, joten käytännössä työtä tehdään kahdessa vuorossa. Tämä tieto voi olla ratkaiseva alalle hakeutuessa. Työssä tarjottava lisäkoulutus voi vakuuttaa opiskelijan, joka kokee, ettei vastavalmistuneena sosionomina ole valmis niin vaativaan työhön.

OSSI-hankkeen ohjaajien kyselyssä opiskelijoiden työharjoitteluiden koettiin menneen pääosin hyvin. Useampi ohjaaja kuitenkin kommentoi, että opiskelijat ovat arkoja lähestymään yksiköiden nuoria. Samanlainen arkuus tulee esiin myös tämän kyselyn vastauksista. Moni vastaajista koki, ettei osaa riittävästi, jotta voisi hakeutua töihin alalle. Lastensuojelulaitoksissa työskentelyyn liitettiin aika yleisesti väkivallan pelko, joka sekin voi vaikuttaa nuoriin suhtautumiseen. On kuitenkin hyvä muistaa, että sijoitetut lapset eivät vaadi ohjaajilta hienoja koulutuksia, titteleitä tai diplomeja. He toivovat lämmintä kanssakäymistä, aikaa ja halua olla ja tehdä asioita yhdessä. Toivommekin, että mahdollisimman moni opiskelija lukisi OSSI-hankkeen Turvassa vai säilössä -raportin. Henkisesti raskaan ja väkivallan uhkaa sisältävän työn toinen puoli ovat huikeat onnistumiset ja hienot hetket yhdessä nuorten kanssa. Työ haastaa tekijänsä, mutta myös palkitsee.